Veteraanien perintönä itsenäinen Suomi

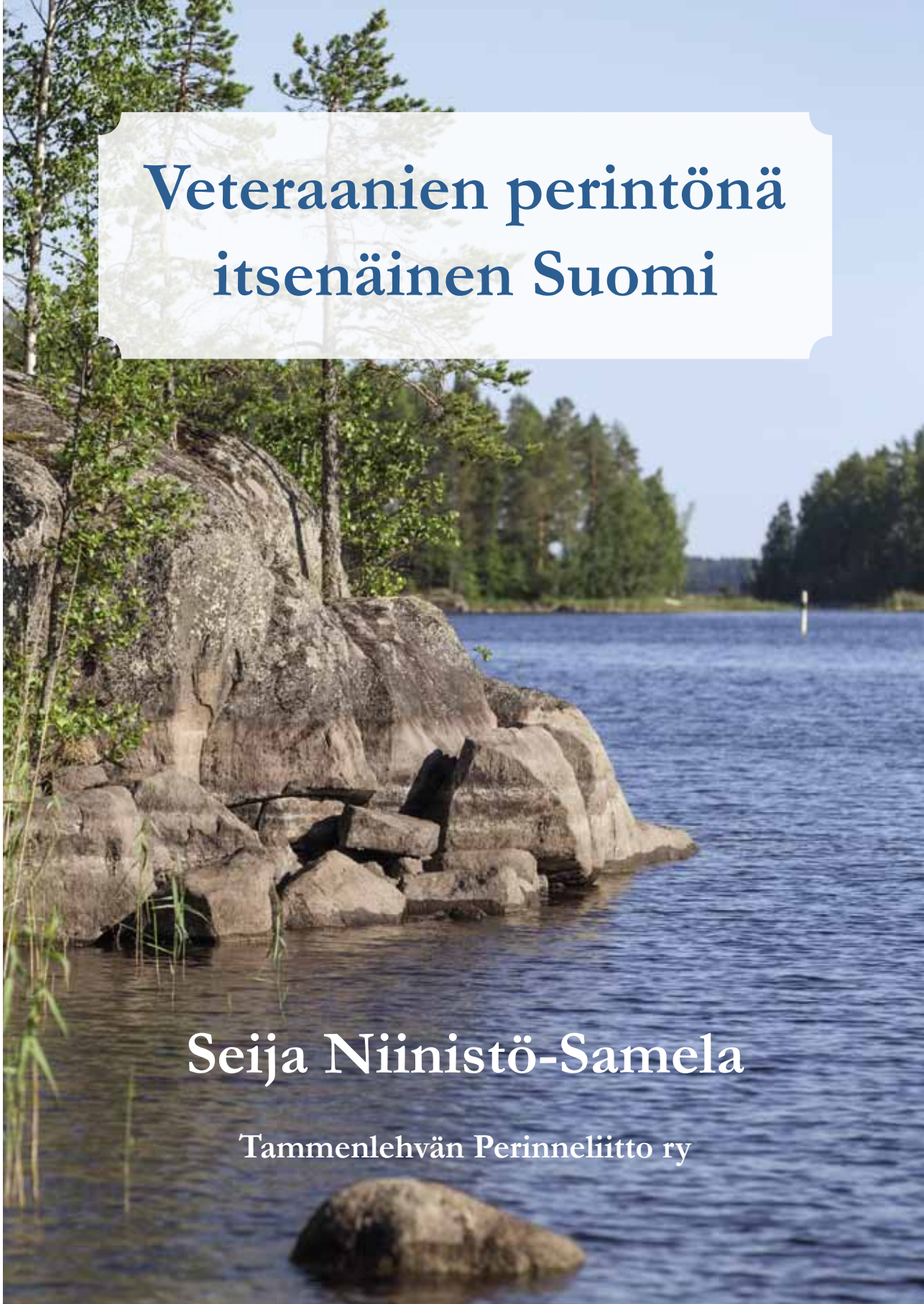

Seija Niinistö-Samela

Tammenlehvän Perinneliitto ry

Veteraanien perintönä itsenäinen Suomi

Veteraanien perintönä itsenäinen Suomi

Teksti © Seija Niinistö-Samela
Kuvat © Juha Samela
SA-kuvat
ELKA-kuvat
Taitto Mainostoimisto Lento Oy

ISBN 978-952-93-5687-4

Kustantaja Tammenlehvän Perinneliitto ry

Tallinna Raamatutrükikoja OÜ; Laki 26, 12915 Tallinn 2015

Veteraanien perintönä itsenäinen Suomi

Seija Niinistö-Samela

Tammenlehvän Perinneliitto
Traditionsförbundet Eklövet

2015

Tämä kirja on omistettu
kaikille sotiemme veteraaneille

Lukijalle

Tämä kirja kertoo sotiemme veteraanien työstä ja uhrauksista
sekä heidän perinnöstään jälkipolville.
Veteraanien perintönä saamme elää itsenäisessä Suomessa.

Vuosina 1939–45 käytyjen sotien aikana veteraanit puolustivat
isänmaatamme voimiaan säästämättä.
Sodan jälkeen veteraanisukupolvien miehet ja naiset
tekivät suuren jälleenrakennustyön,
jonka ansiosta saamme elää nykyisessä hyvinvointivaltiossa.

Oikeudenmukaisuus, velvollisuudentunto ja yhteistyö ovat
aina olleet veteraaneille tärkeitä arvoja.
Nämä arvot eivät vanhene, vaan voivat ohjata
toimintaamme tänäkin päivänä.

Kuvassa oleva muistomerkki on Kauniaisissa.
Muistomerkillä halutaan kunnioittaa ja muistaa kaikkia
sotiemme veteraaneja ja heidän uhrauksiaan.

Keitä veteraanit ovat?

Veteraaneiksi kutsutaan niitä miehiä ja naisia, jotka
osallistuivat Suomen puolustamiseen sotien aikana
vuosina 1939–1945.
Asevelvollisten miesten lisäksi vapaaehtoiset naiset työskentelivät
monenlaisissa huolto- ja valvontatehtävissä.
Veteraanisukupolven toiminnan ansiosta
Suomi säilytti itsenäisyytensä.

Sotien aikana suuri osa veteraaneista oli hyvin nuoria.
Monet olivat vasta hieman yli kaksikymmenvuotiaita.
Nuorimmat olivat vielä koululaisia.

Nyt veteraanit ovat jo hyvin iäkkäitä
ja heidän määränsä vähenee nopeasti.
Veteraanisukupolvea kutsutaan myös tammenlehvän sukupolveksi.

14-vuotias lähetti Kollaalla.
Lähetit kuljettivat viestejä sodan aikana.

Lottatytöt työskentelevät ilmavalvontapaikalla.
Kaukokirjoituskoneilla lähetettiin ja vastaanotettiin sanomia.

Veteraanien perintö

Arvokkain osa veteraanien perinnöstä jälkipolville
on itsenäinen ja vapaa Suomi.
Perintöön kuuluu myös sodan jälkeen tehty
valtavan suuri jälleenrakennustyö.
Veteraanien perintö on määritelty vuonna 2003 perustetun
Tammenlehvän Perinneliiton perustamiskirjassa seuraavalla tavalla:

1. Sotiemme veteraanien teot ja saavutukset sodan ja rauhan aikana
   ovat arvokas osa itsenäisen Suomen historiaa.

2. Veteraanien sanoma tuleville sukupolville on,
   että pienikin kansa voi puolustaa
   menestyksekkäästi itsenäisyyttään ja vapauttaan.

3. Sotiemme aikainen sukupolvi luotti neuvotteluihin,
   mutta joutui uhkaavassa tilanteessa puolustamaan isänmaatamme.

4. Veteraanien teot ja saavutukset ovat vapaan
   ja vauraan Suomen perusta.

Veteraanien ansiosta saamme elää itsenäisessä Suomessa.

Sotavuodet 1939–45

Toisen maailmansodan aikana Suomi joutui pienenä maana mukaan suurvaltojen väliseen politiikkaan.
Vuosina 1939–45 Suomi osallistui kolmeen sotaan: talvisotaan 1939–40, jatkosotaan 1941–44 ja Lapin sotaan 1944–45.

Talvi- ja jatkosodissa Suomi taisteli Neuvostoliittoa vastaan.
Lapin sota käytiin näiden sotien jälkeen Saksaa vastaan.
Neuvostoliiton kanssa solmitun rauhan ehdoissa vaadittiin Suomea ajamaan saksalaiset pois Suomen alueelta.

Toinen maailmansota alkoi, kun Saksa hyökkäsi Puolaan 1.9.1939.
Vähän aikaisemmin Saksa ja Neuvostoliitto olivat solmineet keskenään hyökkäämättömyyssopimuksen.
Sopijat olivat vain keskenään määritelleet Suomen kuuluvaksi Neuvostoliiton etupiiriin.
Etupiiri on alue, jolla vieras valtio voi tai haluaa käyttää valtaansa poliittisesti, taloudellisesti tai sotilaallisesti.

Neuvostoliitto oli jo aikaisemmin vaatinut Suomelta alueita oman puolustuksensa parantamiseen.
Uhkaavan ilmapiirin vuoksi Suomessa oli tehty linnoitustöitä ja pidetty ylimääräisiä sotaharjoituksia.
Ihmisiä oli myös kehotettu lähtemään kaupungeista maaseudulle.

Syksy 1939

Kenttäposti huolehti postin kulkemisesta sekä ylimääräisissä harjoituksissa että sodan aikana.

Miehiä Karjalan Kannaksella ylimääräisissä harjoituksissa syksyllä 1939.

Talvisota

Syksyllä 1939 Neuvostoliitto halusi uudelleen neuvotella
alueluovutuksista Suomen kanssa.
Moskovassa pidetyt neuvottelut katkesivat, koska
suomalaiset eivät voineet suostua mahdottomiin aluevaatimuksiin.
Suomessa pelättiin, että koko Suomi miehitetään.
Tilanne alkoi näyttää vakavalta.

Monet eivät uskoneet sodan alkamiseen, mutta
pahin uhkakuva toteutui marraskuun viimeisenä päivänä 1939.
Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen maalta, mereltä ja ilmasta.

Suurimpia kaupunkeja kuten Helsinkiä ja
Turkua pommitettiin heti sodan alussa.
Karjalan kannaksella alkoi voimakas maahyökkäys.
Lisäksi Suomen rannikolla oleviin saariin hyökättiin.

Suomen merivoimien tehtävänä oli suojata muun muassa kauppalaivojen liikennettä. Kuvassa on panssarilaiva Ilmarinen. Se oli sodan alussa saaristomerellä, mutta siirrettiin myöhemmin Turkuun vahvistamaan kaupungin ilmapuolustusta.

Suomen ilmavoimilla oli sodan alkaessa 82 uudenaikaista lentokonetta.
Lisäksi käytössä oli vanhentunutta kalustoa.
Kun rahaa oli vähän, armeija ei voinut hankkia uutta kalustoa.
Suomi joutui sotaan ylivoimaista vihollista vastaan huonosti varustautuneena.

Suomalaiset puolustivat isänmaata

Talvella 1939–40 oli kylmä ja usein kovia pakkasia.
Suomalaisten etuna oli se, että he olivat tottuneet talveen ja
osasivat liikkua lumisessa metsässä.
Monella suomalaisella oli myös kokemusta Suojeluskuntajärjestön
vapaaehtoisesta maanpuolustustyöstä.

Neuvostoliitossa uskottiin,
että Suomi vallataan muutamassa viikossa.
Vastassa oli kuitenkin yhtenäinen kansa, joka puolusti isänmaataan.
Sodassa suomalaiset yhdistivät voimansa ja unohtivat erimielisyydet.
Yhdessä isänmaan puolesta taistelivat köyhät, varakkaat ja erilaisia
poliittisia näkemyksiä kannattavat sotilaat.

Suomalaiset sotilaat halusivat puolustaa
perheitään, kotejaan ja isänmaataan.
Lisäksi he puolustivat demokraattista yhteiskuntaa, jossa
kansalaisilla on vapaus sanoa mielipiteensä.
Kun koko kansa piti Suomea puolustamisen arvoisena,
selviydyttiin mahdottomalta tuntuvasta koettelemuksesta.

Suomalaiset olivat tottuneet liikkumaan talvella.

Yksinäinen vartiomies lumipuvussa.

Hyökkäysvaunu-esteitä maastossa.

Talvisodan ihme

Kun talvisota alkoi, tilanne näytti Suomen kannalta huonolta.
Neuvostoliitolla oli paljon isompi armeija
eli enemmän sotilaita ja aseita.
Suomalaiset onnistuivat kuitenkin torjumaan vihollisen etenemisen.
Sisukkaasti suomalaiset taistelivat vapaan isänmaan puolesta
usean kuukauden ajan.

Ratkaisevaa Suomen itsenäisyyden säilymisessä oli
suomalaisten luja tahto puolustaa omaa maataan ja kansaansa.
Kansalaiset alkoivat uskoa selviämiseen.
Suomen selviämisestä alettiin ulkomailla puhua talvisodan ihmeenä.
Siitä kirjoitettiin myös paljon lehdissä.

Rintamalla taistelevat sotilaat asuivat maastoon rakennetuissa korsuissa.

Kenttätykki on naamioitu maastoon.

Myötätuntoa ja vapaaehtoisia

Suomalaiset saivat talvisodan aikana paljon myötätuntoa maailmalta.
Ulkomailla Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen tuomittiin jyrkästi.
Suomen selviytymistä toivottiin, mutta siihen ei uskottu.

Suomeen tuli ulkomaalaisia vapaaehtoisia talvella 1940.
Heitä tuli muun muassa Ruotsista, Tanskasta, Norjasta,
Virosta ja Unkarista.
Suurin ryhmä, noin 8000 vapaaehtoista, tuli Ruotsista.
Heillä oli myös talvisiin oloihin sopivat varusteet.
Vapaaehtoisten osallistumisella ei ollut ratkaisevaa merkitystä sodan kulkuun, mutta vapaaehtoisten apua arvostettiin.

Jotkut maat auttoivat Suomea myös taloudellisesti.
Joissakin maissa pohdittiin laajempaa apua Suomelle,
mutta sota ehti kuitenkin loppua
ennen suunnitelmien toteutumista.

Ulkomaalaisia toimittajia tutustumassa Suomen talvisiin oloihin.

Ruotsalaiset sotilaat ovat saapumassa Suomeen.

Tanskalaisia vapaaehtoisia.

Naisten vapaaehtoistyö talvisodan aikana

Talvisodan aikana naiset osallistuivat monenlaisiin tehtäviin isänmaan hyväksi.
Monet naisjärjestöt toimivat ahkerasti ja
uusiakin järjestöjä perustettiin maanpuolustusta varten.

Naisten suurin maanpuolustusjärjestö oli Lotta Svärd -järjestö, jonka jäseniä kutsuttiin lotiksi.
Lotat työskentelivät sekä sotatoimialueilla että kotirintamalla muun muassa muonitus-, lääkintä- ja valvontatehtävissä.

Sotilaskotiyhdistysten ylläpitämissä sotilaskodeissa myytiin sotilaille muun muassa kahvia, leivonnaisia, kirjepaperia ja kyniä.
Sotilaskoteja oli runsaasti eri puolilla Suomea.
Sotilaskodeissa työskenteleviä naisia kutsuttiin sotilaskotisisariksi.

Järjestöjen kautta ohjatun työn lisäksi tuhannet naiset
osallistuivat talkootöihin Suomen hyväksi.
Sotilaille muun muassa kudottiin sukkia, lähetettiin ruokapaketteja ja kirjoitettiin kirjeitä.
Suomalaiset sotilaat tiesivät, että koko kansa oli heidän tukenaan.

Kaikista pidettiin huolta. Koiranpentu saa lotalta maitoa.

Stockmannin myyjä kutoo sukkaa työn ohessa.

Arjen työssä

Kotirintamalla eli kodeissa, työpaikoilla ja muualla yhteiskunnassa
siviiliväestö oli sodan aikana armeijan tukena.
Kun suuri osa miehistä oli rintamalla,
naiset hoitivat kodin ja lasten lisäksi työt maatiloilla ja tehtaissa.
Sodan aikana tehtaissa valmistettiin myös sotatarvikkeita.
Lisäksi naiset ottivat vastuun monista muista työelämän tehtävistä.

Talvisodan aikana naisten ja nuorten työn merkitys
kasvoi sekä kaupungeissa että maaseudulla.
Usein myös vanhukset ja lapset tekivät talkootöitä.
Kaikki osallistuivat töihin voimiensa mukaan.
Yhdessä ponnisteltiin ja koetettiin selvitä.

Nuori mies tehtaassa.

Naiset työskentelevät tehtaassa.

Lapset talvisodan aikana

Sota kosketti kaikkia suomalaisia.
Myös lasten maailma muuttui,
kun rauhallisen elämän tilalle
tuli pelko ja epävarmuus.

Kodin menetys vaikutti monen lapsen elämään.
Kodista lähteminen evakkotaipaleelle
jätti monelle lapselle elinikäiset muistot.
Lisäksi suruviestit rintamalta ja pommitukset olivat raskaita
kokemuksia kaikille perheenjäsenille.

Turvallisuuden vuoksi noin 9000 lasta lähetettiin Ruotsiin
sotaa pakoon.
Tanskaan ja Norjaan lähetettiin yhteensä noin 200 lasta.
Vaikka lapsen lähettäminen oli monelle vanhemmalle vaikea päätös,
nähtiin se kuitenkin parempana vaihtoehtona
kuin pitää lapsi sodan keskellä.

Moni lapsi menetti kotinsa.

Uni maistuu pienelle matkalaiselle.

Raskas rauha

Talvisota kesti 105 päivää.
Rauha solmittiin maaliskuussa 1940.
Suomi joutui hyväksymään Neuvostoliiton sanelemat rauhanehdot.

Suomi menetti alueita Karjalasta ja Sallasta.
Menetetyillä alueilla oli asunut noin 12 prosenttia Suomen väestöstä.
Yli 400 000 suomalaista menetti kotinsa.

Hankoniemi ja sen lähialue jouduttiin vuokraamaan
Neuvostoliitolle laivastotukikohdaksi 30 vuodeksi.
Suomalaiset maksoivat kalliin hinnan,
mutta he eivät taistelleet turhaan.
Vapaa isänmaa oli tärkeä voitto.

Suomalaisia järkyttäneiden rauhanehtojen vuoksi liput olivat 13.3.1940 puolitangossa ilmaisemassa surua. Liputuksella kunnioitettiin myös sodassa kaatuneita.

Keväällä 1940 pidettiin paljon sankarihautajaisia kaatuneille sotilaille. Talvisodassa kaatui noin 23 000 suomalaista sotilasta ja 45 000 haavoittui.

Kaatuneiden muistojuhla Helsingissä toukokuussa 1940.

Menetetyt alueet

Aluemenetykset vaikuttivat koko kansaan ja
laajasti suomalaiseen yhteiskuntaan.
Kotinsa menettäneiden kärsimys oli suuri, mutta myös
taloudelliset menetykset olivat huomattavia.

Rajan taakse jäivät asukkaiden pellot ja maatilat,
joista he olivat saaneet elantonsa.
Peltojen menetys vaikutti koko Suomen elintarviketuotantoon.
Teollisuus kärsi useiden teollisuuslaitosten ja tehtaiden menetyksistä.

Hankoniemen ja Hangon kaupungin vuokraaminen Neuvostoliitolle
vaikutti kaikkien alueen asukkaiden elämään.
Hankolaiset evakuoitiin nopeasti pian talvisodan päättymisen jälkeen.
Monet muuttivat lähiseuduille.

Sortavalan kaupunki
jäi rajan taakse.

Hangon asukkailla oli vain kymmenen päivää aikaa lähteä kodeistaan.

Välirauhan aika 1940–41

Ajanjaksoa talvisodan päättymisestä jatkosodan alkuun
kutsutaan välirauhaksi.
Talvisota oli ohi,
mutta suomalaiset eivät uskoneet rauhan säilymiseen.
Neuvostoliiton painostus Suomea kohtaan jatkui edelleen.
Sen vuoksi puolustusta tehostettiin muun muassa
itärajan linnoitustöillä.
Tuhannet miehet ja naiset osallistuivat linnoitustöihin.

Muualla Euroopassa sota jatkui,
ja poliittinen tilanne oli hyvin sekava.
Talvisodassa suomalaiset olivat olleet yksin ilman liittolaisia.
Välirauhan aikana sodan uhka alkoi näyttää todennäköiseltä.
Suomen oli pakko etsiä apua muilta,
ja Saksa osoittautui ainoaksi vaihtoehdoksi.

Kotinsa menettäneille alettiin kiireesti järjestää asuntoja
eri puolilta Suomea.
Heille myös pyrittiin korvaamaan menetettyä omaisuutta.
Näiden asioiden järjestämiseen tarvittiin uusia lakeja.

Evakkotyttöjä Savonlinnan vaneritehtaalla, johon evakkoja majoitettiin väliaikaisesti.

Vain muutama päivä ennen jatkosodan syttymistä Helsingissä oli rauhallista.

Jatkosota

Kun Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoa vastaan kesällä 1941,
Suomi ilmoitti olevansa puolueeton.
Koska Suomi oli tehnyt Saksan kanssa sopimuksen,
Saksa katsoi sen velvoittavan Suomea yhteistyöhön.
Pohjois-Suomeen oli tullut jo aiemmin saksalaisia joukkoja.
Suomen eteläkärjessä Hankoniemellä taas oli Neuvostoliiton joukkoja.

Kun Neuvostoliitto aloitti ilmahyökkäykset Suomeen
juhannuksena 1941, todettiin
Suomen olevan jälleen sodassa.
Heti sodan alussa Neuvostoliitto pommitti
Suomen suurimpia kaupunkeja.
Esimerkiksi Turku joutui pommituksen kohteeksi,
ja Turun linna vaurioitui pahasti.

Suomalaisissa alkoi herätä toive saada takaisin alueet, jotka
oli talvisodassa menetetty.
Suomen jatkosodassa oli kolme vaihetta:
hyökkäysvaihe, asemasota ja vuoden 1944 suurhyökkäykset.

Turun linna vaurioitui pahasti pommituksessa.

Pommitettu talo Lahdessa.

Hyökkäysvaihe

Kun jatkosota alkoi, Suomella oli suurempi ja voimakkaampi armeija kuin talvisodassa.
Armeijassa oli 475 000 miestä.
Lisäksi oli mukana lottia ja ilmavalvontahenkilöitä yhteensä noin 155 000.
Varusteita oli saatu lisää ja ilmatorjuntaa oli parannettu.

Suomessa oli laaja yhteisymmärrys siitä,
että menetetyt alueet tulisi saada takaisin.
Se otettiin tavoitteeksi, kun Suomi aloitti hyökkäysvaiheen itärajalla.
Neuvostoliiton täytyi keskittyä sotaan Saksaa vastaan, mikä helpotti suomalaisten etenemistä.
Nopeasti suomalaiset onnistuivat valtaamaan takaisin menetettyjä alueita.

Hyökkäysvaiheen jälkeen Suomen armeija sai tehtäväksi puolustaa alueita, jotka oli vallattu takaisin.

Suomalaisia lentäjiä jatkosodassa.

Sotilaita matkalla kohti vanhaa rajaa.

Asemasota

Hyökkäysvaiheen jälkeen alkanut asemasota kesti yli kaksi vuotta.
Asemasodan aikana joukot pysyivät pitempiä aikoja samoilla paikoilla.
Taisteluja käytiin kylissä ja pienemmillä joukoilla.

Sotilailla oli aikaa myös harrastuksiin.
Koriste-esineiden veistäminen ja lukeminen
kohensivat sotilaiden mielialaa.
Myös urheilua harrastettiin innokkaasti.
Sotilaiden arkea piristivät myös viihdytyskiertueiden esitykset, joissa oli mukana monia näyttelijöitä ja muusikoita.

Kun tupakkaa ei ollut, asemasodan aikana viljeltiin
kotimaista tupakkaa eli kessua.
Kessu eli palturintupakka kuuluu tupakkakasveihin.

Asemasodan aikana osa kotinsa menettäneistä evakoista
palasi takaisin kotiseudulle.
Moni korjasi vanhan talonsa tai rakensi uuden.

Sotilas kessumaalla.

Kuivatut kessun lehdet jauhetaan.

Naiset vapaaehtoisina jatkosodassa

Jatkosodan aikana vapaaehtoisten naisten määrä
oli huomattavasti suurempi kuin talvisodan aikana.
Kaikkiaan noin 200 000 naista osallistui
vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön.
Samoin kuin talvisodan aikana,
lotat huolehtivat monista hoito- ja huoltotehtävistä.

Sotilaskodit toimivat huoltopaikkoina,
joissa pyrittiin tarjoamaan sotilaille virvokkeita,
leivonnaisia ja esimerkiksi lehtiä luettavaksi.
Elintarvikkeista oli pulaa.
Esimerkiksi kahvin sijaan tarjottiin korviketta.
Korvike tehtiin viljasta tai voikukan juurista,
ja joukkoon laitettiin vähän kahvia.

Lottien ja sotilaskotisisarten lisäksi mukana oli muun muassa
nuoria 15–25 -vuotiaita tyttöjä, joita kutsuttiin työtytöiksi.
Tytöt ahkeroivat muun muassa maatiloilla ja
hoitivat lapsia ja vanhuksia.
Monenlaiset työt tulivat työtytöille tutuksi.

Sotilaskotisisaret ovat rintamalla liikkeellä kuorma-autolla.
Auto on naamioitu oksilla.

Naiset hakkaavat halkoja.

Ilmavalvontalotat työssään.

Kotirintamalla

Samoin kuin talvisodan aikana, myös jatkosodan aikana naiset työskentelivät maataloudessa ja tehtaissa.

Vuonna 1942 tuli voimaan työvelvollisuuslaki, jonka mukaan kaikkien 15 vuotta täyttäneiden täytyi osallistua talkootyöhön.

Kaupungeissa asuvien naisten tuli viettää vähintään puolet kesälomasta maataloustöissä.
Heidän lisäkseen myös koululaiset ja vanhukset osallistuivat talkoisiin.
Lisäksi monet järjestöt osallistuivat talkoisiin.

Tehtaat valmistivat sotatarvikkeita.

Tytöt keräävät teeaineksia.

Väki heinätöissä
kesällä 1941.

Nuoria talkoolaisia
kasvimaalla.

Tavarapula ja säännöstely

Suomeen oli talvisodan aikana perustettu kansanhuoltoministeriö,
jonka tehtävänä oli huolehtia suomalaisten toimeentulosta
ja talouselämän asioista.
Ministeriö järjesti myös elintarvikkeiden säännöstelyn, jonka
tarkoituksena oli saada ruoka riittämään kaikille tasapuolisesti.

Kansalaiset saivat ostokortteja,
joilla he voivat ostaa tietyn määrän elintarvikkeita.
Annokset oli määritelty eri kansalaisryhmien mukaan.
Esimerkiksi odottavat äidit ja pienet lapset saivat maitoa
enemmän kuin muut ryhmät.
Kaupungeissa tilanne oli huonompi kuin maaseudulla,
jossa oli peltoja ja karjaa.

Ruoka saatiin kuitenkin riittämään kohtuullisesti.
Kaupungeissa kasvatettiin vihanneksia pihoilla ja puutarhoissa.
Joillakin oli myös kanoja,
ja sikaakin saatettiin pitää kerrostalon kellarissa.

Kun kaikesta oli pulaa, tehtiin paperista lakanoita ja puusta kenkiä.
Usein sanottiinkin, että puu pulasta pelastaa,
koska puuta oli saatavilla.

Makeisten valmistus lopetettiin kokonaan sokeripulan vuoksi.
Punajuuresta ja porkkanasta tehtiin lastuja,
jotka makeutettiin sakkariinilla.
Lastupussin kyljessä oli teksti ”Karamelleja odotellessa”.

Martat säilövät raparperia.

Marttajärjestö toimi ahkerasti sodan aikana. Se järjesti talkoita ja opasti kansalaisia muun muassa puutarhanhoidossa. Järjestön jäseniä on alusta alkaen kutsuttu martoiksi.

Jatkosodan loppuvaihe 1944

Helmikuussa 1944 Neuvostoliitto teki kolme
suurpommitusta Helsinkiin.
Tarkoitus oli tuhota kaupunki ja saada Suomi
suostumaan rauhaan Neuvostoliiton ehdoilla.
Helsingin ilmapuolustus toimi tehokkaasti.
Pääkaupunki selvisi ilman suuria tuhoja.
Suomalaiset lentäjät olivat myös taitavia ja
ampuivat alas useita viholliskoneita.

Neuvostoliitto suunnitteli suurhyökkäystä Suomeen.
Hyökkäyksestä oli saatu vihjeitä kevään aikana.
Saksa oli heikentynyt, eikä siltä ollut tulossa apua.

Kun suurhyökkäys alkoi kesäkuussa, se ei yllättänyt suomalaisia.
Hyökkäyksen voimakkuus oli kuitenkin yllätys, koska
siinä käytettiin niin paljon kalustoa ja sotilaita.

Suomalaiset joutuivat vetäytymään,
mutta taistelivat edelleen sisukkaasti.
Takaisin vallatuista alueista jouduttiin luopumaan vähitellen.

Palokunta on sammuttamassa tulipaloa Helsingin pommitusten jälkeen. Sodan aikana palokunnilla oli paljon töitä.

Helsingin ilmatorjunta onnistui estämään kaupungin tuhoutumisen.

Ratkaisevat taistelut kesällä 1944

Suomen kohtalo ratkaistiin kesällä 1944.
Suomen armeija keskitti joukkonsa ja kalustonsa itärajalle.
Ilma- ja maavoimat kävivät yhdessä raskaita taisteluja vihollista vastaan.

Tali-Ihantalassa Neuvostoliiton hyökkäys pysäytettiin.
Taisteluun osallistui yhteensä noin 50 000 suomalaista ja noin 150 000 neuvostoliittolaista sotilasta.
Neuvostoliitto menetti noin 22 000 sotilasta ja Suomi noin 8800.

Vuosalmella, Viipurinlahdella, Nietjärvellä ja Ilomatsissa käytiin myös merkittäviä torjuntataisteluita, joissa vihollinen onnistuttiin torjumaan.

Tämän jälkeen Neuvostoliitto alkoi siirtää joukkojaan pois Suomen rajalta.
Neuvostoliitto huomasi, etteivät suomalaiset anna periksi.
Suomen itsenäisyyden säilymisessä torjuntataisteluilla oli suuri merkitys.

Suomalaisia sotilaita Tali-Ihantalassa 1944.

Sotilaiden lepohetki kesällä 1944.

Sodasta rauhaan

Suomi halusi irrottautua sodasta, ja se onnistui syksyllä 1944.
Aselepo tuli voimaan 4.9.1944.
Neuvostoliittolaiset noudattivat sitä vasta seuraavana päivänä.
Sopimus rauhasta allekirjoitettiin 19.9.1944.

Koska suomalaiset olivat saavuttaneet torjuntavoittoja, ei
Suomen miehittäminen enää ollut mahdollista.
Sodassa mukana olleiden Euroopan maiden pääkaupungeista vain
Helsinki, Lontoo ja Moskova säilyivät miehittämättöminä.
Kesän 1944 raskaat taistelut olivat siis olleet tarpeellisia.

Jatkosota oli vaatinut Suomelta paljon uhrauksia.
Kaatuneita oli noin 66 000 ja haavoittuneita yli 180 000.
Siviilejä kuoli noin 1500.

Lisäksi Suomi menetti uudelleen talvisodassa menetetyt alueet
sekä Petsamon.
Suomelle määrättiin suuret sotakorvaukset, ja Porkkala jouduttiin
vuokraamaan Neuvostoliitolle 50 vuodeksi.
Tärkein asia oli kuitenkin Suomen säilyminen itsenäisenä ja vapaana.

Teltat voivat olla niityllä ilman naamiointia, kun taistelut ovat päättyneet.

Korsussa kuunnellaan radion uutisia aselevosta.

Lapin sota

Sota Neuvostoliittoa vastaan oli ohi syksyllä 1944.
Suomalaiset eivät kuitenkaan voineet vielä nauttia rauhasta, koska rauhansopimuksen mukaan suomalaisten täytyi ajaa saksalaiset pois Pohjois-Suomesta.

Lapin sota käytiin vuosina 1944–45.
Suomalaisille oli tärkeää noudattaa rauhanehtoja, vaikka taisteleminen entistä aseveljeä Saksaa vastaan oli monille vaikeaa.

Kun saksalaiset perääntyivät, he polttivat taloja ja miinoittivat teitä.
Suurin osa Lapin rakennuksista poltettiin tai tuhottiin muulla tavalla.
Yhteensä noin tuhat suomalaista sotilasta kaatui tai katosi sodan aikana.
Haavoittuneita oli noin kolme tuhatta.
Lapin sota päättyi 27.4.1945.

Hotellin rauniot Rovaniemellä.

Tuhoutunut silta Iijoella.

Jälleenrakentaminen

Sodan runtelemassa Suomessa jälleenrakentaminen aloitettiin ripeästi.
Vaikka työtä oli valtavasti, tulevaisuuteen suhtauduttiin myönteisesti.
Ihmiset halusivat pian päästä normaalin elämän alkuun.
Usko tulevaisuuteen ja kova työ auttoivat
sodasta toipumisessa ja maan rakentamisessa.

Jokainen yritti parhaansa mukaan kohentaa omaa ja
läheistensä elämää.
Myös naapureita ja ystäviä autettiin talkootöillä.
Yhdessä tekemällä rakennettiin tulevaisuutta.

Kun kaikesta oli pulaa, ei jälleenrakentaminen sujunut helposti.
Rakentamisessa vanhat vääntyneet naulatkin kelpasivat, kun
uusia ei kaupoissa ollut.
Metsissä riitti kuitenkin puuta rakennusmateriaaliksi.
Suurin osa taloista rakennettiin puusta.

Oma koti merkitsi turvaa ja rauhaa.
Perheelliset rintamamiehet olivat voineet lunastaa itselleen
edullisen tontin tai asunnon.
Myös pientiloja tarjottiin maaviljelijöille,
jotka olivat menettäneet kotitilansa.
Moni rintamamies rakensi itse talon.

Tukkikasoja joen rannalla.
Tukit kuljetettiin jokea pitkin.

Usein talojen pihoilla oli tilaa myös hyötypuutarhalle.
Omasta maasta saatiin vihanneksia ja marjoja kasvavalle perheelle.

Hevonen apulaisena

Hevonen oli tärkeä apulainen sekä sodan aikana
että jälleenrakennustöissä.
Sodan jälkeen rakentamiseen tarvittiin paljon puuta.
Metsätöissä oli mukana myös hevosia,
jotka vetivät raskaita puukuormia.
Vuosien 1945–46 aikana metsätöissä työskenteli
noin 140 000 hevosta.

Aiemmin hevosia oli sodan aikana käytetty ratsuina ja huoltotöissä.
Talvisodan aikana armeijalla oli noin 71 000 hevosta.
Niistä kuoli tai katosi noin 7000.
Jatkosodassa hevosia oli noin 62 000,
ja niistä katosi tai kuoli noin 14 500.

Evakkomatkoilla hevosista oli paljon apua
muuttokuormien kuljetuksissa.
Usein hevosen vetämiin kärryihin oli pakattu kaikki,
mitä voitiin ottaa mukaan.

Hevoset laitumella.

Vasikkakin
on päässyt
hevosen kyytiin
evakkomatkalla.

Rauhanehtojen toteuttaminen

1940-luvun lopulla Suomi joutui rauhanehtojen mukaan
järjestämään sotasyyllisyysoikeudenkäynnit,
joissa oli syytettyinä suomalaisia poliitikkoja.
Heitä syytettiin muun muassa hyökkäyssodan aloittamisesta.

Poliitikot saivat tuomion,
mutta suurin osa Suomen kansasta piti heitä syyttöminä.
Poliitikot olivat toimineet vaikeissa tilanteissa
parhaalla katsomallaan tavalla.
Suomen itsenäisyyden säilyttäminen oli ollut heille tärkeää.

Arvokasta työtä tehneitä lottia kohdeltiin rauhanehdoissa
epäoikeudenmukaisesti, kun heidän järjestönsä lakkautettiin.
Myös lottapukujen ja tunnusten käyttö kiellettiin.
Järjestön omaisuus ja arkistot oli luovutettava valtiolle.
Osa omaisuudesta ja arkistoista saatiin talteen.

Suomessa toimi voittaneiden valtioiden määräämä valvontakomissio,
jonka tehtävänä oli valvoa rauhanehtojen noudattamista.
Valtontakomissiossa oli 160 jäsentä Neuvostoliitosta ja
15 Iso-Britanniasta.

Tasavallan presidentti Mannerheim kiittää lottia kesällä 1944.

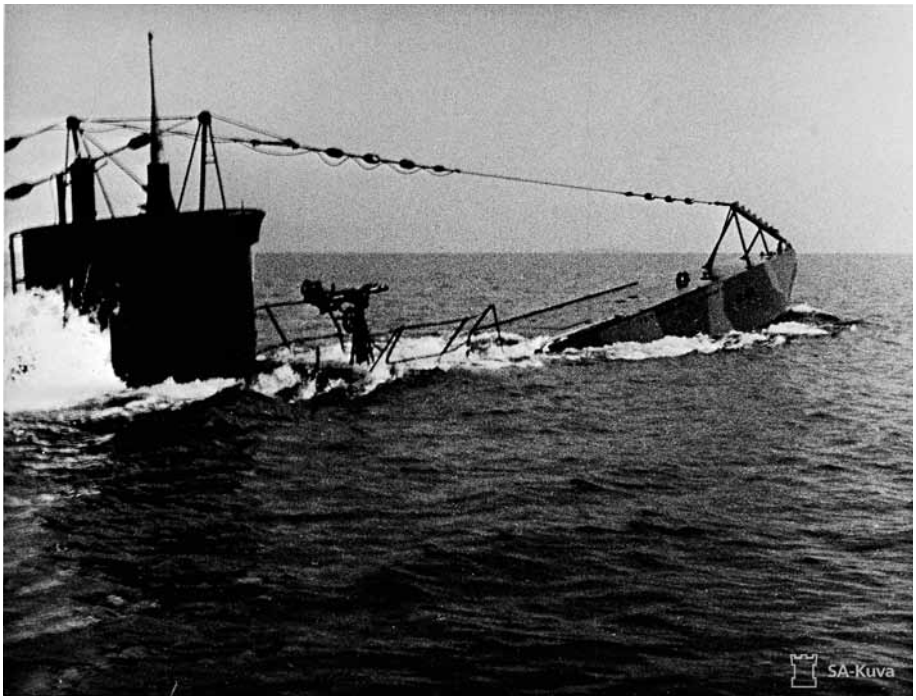

Suomen sukellusvene Vesikko nousemassa ylös.
Rauhansopimus kielsi Suomelta sukellusveneet.

Siirtoväki

Kun Suomen alueista osa jäi uuden rajan taakse,
yli 400 000 ihmistä jäi ilman kotia.
Kaikki jatkosodan aikana kotiseuduilleen palanneet evakot
joutuivat lopullisesti jättämään kotinsa.
Heille täytyi järjestää uusi koti, työtä ja
mahdollisuudet uuden elämän alkuun.

Suuren ihmismäärän asuttaminen vaati paljon työtä ja järjestelyä.
Siihen tarvittiin uusia lakeja maanhankintaa varten.
Kaikilta vaadittiin sopeutumista uusiin oloihin.
Valtio, kunnat ja kantaväestö luovuttivat maata evakoille.
Näin saatiin ripeän ja hyvin järjestetyn asutustoiminnan avulla
jo muutamassa vuodessa siirtoväestölle tyydyttävät olot
uusilla paikkakunnilla.

Siirtoväkeä kuljetettiin sisävesilaivoilla, junilla ja maanteitä pitkin.
Jotkut kävelivät pitkiäkin matkoja vähäisten tavaroiden kanssa.

Uusille paikkakunnille muutto ei aina sujunut helposti.
Ennakkoluuloja oli sekä uusilla että paikallisilla asukkailla.
Hankaluuksia oli esimerkiksi murteiden ymmärtämisessä, kun sanoilla oli eri merkitys Itä- ja Länsi-Suomessa.
Vähitellen totuttiin uuteen tilanteeseen ja alettiin ystävystyä.

Laiva on täynnä tavaraa.

Sotilaat auttavat evakkoja.

Sotakorvaukset

Vuonna 1947 Pariisissa solmitun rauhansopimuksen mukaan
Suomi joutui maksamaan kohtuuttoman suuret
sotakorvaukset Neuvostoliitolle.
Sotakorvausten määrä oli noin 300 miljoonaa USA:n dollaria.
Euroiksi muutettuna summa olisi noin 4,5 miljardia euroa.

Sotakorvaukset maksettiin suurimmaksi osaksi tavaroina.
Ensimmäisenä vuonna luovutettiin puutavaraa,
metsä- ja metalliteollisuuden tuotteita ja muun muassa 119 alusta,
jotka olivat kuuluneet Suomen kauppalaivastoon.
Myöhemmin toimitettiin koneita, laitteita ja
monenlaisia teollisuustuotteita.

Suomalaiset hoitivat velvollisuutensa ja maksoivat
kaikki sotakorvaukset sovitun aikataulun mukaan.
Helppoa se ei ollut, mutta sen jälkeen Suomi tunnettiin
maailmalla maana, joka maksoi velkansa.

Viimeinen sotakorvausjuna vei tavaraa Neuvostoliittoon syyskuussa 1952.

Tehtaan työntekijät juhlivat viimeisen sotakorvausjunan lähtöä.

Kohti parempaa tulevaisuutta

Kun kaikki sotakorvaukset oli maksettu syksyllä 1952, saattoivat suomalaiset keskittyä paremmin oman elämänsä ja koko yhteiskunnan kohentamiseen.

Helsingin olympialaiset kesällä 1952 toivat iloa arkeen. Ne myös korvasivat menetyksen, kun vuoden 1940 olympialaisia ei sodan vuoksi järjestetty.

Elintarvikkeiden säännöstely lopetettiin vähitellen. Kahvi vapautettiin viimeisenä säännöstelystä vuonna 1954. Kauppojen hyllyillä alkoi olla tavaraa.

KIRJA
Rosila

Veteraaniperinnön säilyttäminen

Veteraaniperinnön säilyttäminen on tärkeää,
jotta tieto veteraanien työstä ja uhrauksista siirtyy
myös tuleville sukupolville.

Toinen maailmansota päättyi keväällä 1945.
Sota jättää aina jälkensä ihmisiin.
Veteraanit ymmärtävät todennäköisesti paremmin kuin kukaan
maan vapauden, itsenäisyyden ja rauhan merkityksen.

Rauha on niin tärkeä asia, että sitä kannattaa vaalia.
Veteraanien kokemusten muistaminen ja niistä kertominen
auttavat ymmärtämään rauhan merkityksen.

Joukko veteraaneja osallistui Kansallisen veteraanipäivän tilaisuuteen Kauniaisissa 27.4.2015.
Sotiemme veteraanien keski-ikä on yli 90 vuotta.

Järjestöt huolehtivat veteraanien perinnöstä

Suomessa on useita veteraanijärjestöjä.
Suurimmat järjestöt ovat Suomen Sotaveteraaniliitto,
Sotainvalidien Veljesliitto ja Rintamaveteraaniliitto.

Tammenlehvän Perinneliiton tehtävänä on huolehtia veteraaniperinteestä.

Tammenlehvän Perinneliiton perustivat vuonna 2003
Sotaveteraaniliitto, Sotainvalidien Veljesliitto,
Rintamaveteraaniliitto ja Rintamanaisten liitto.
Liiton tunnuslauseena on ”veteraanien perinteet uusille sukupolville”.

Tammenlehvän Perinneliitto
Traditionsförbundet Eklövet

Kansallinen veteraanipäivä

Huhtikuun 27. päivä vietetään kansallista veteraanipäivää.
Eri puolilla Suomea järjestetään juhlia, tapahtumia ja tilaisuuksia,
joissa veteraanit ovat kunniavieraina.
Päivän viettämisellä halutaan kiittää veteraaneja
Suomen itsenäisyyden säilymisestä.

Lapin sota päättyi 27.4.1945.
Sen vuoksi päivämäärä valittiin kansallisen veteraanipäivän
viettämiseen.

Ensimmäisen kerran kansallista veteraanipäivää vietettiin
vuonna 1987,
kun itsenäinen Suomi täytti 70 vuotta.

Veteraanipäivä on virallinen liputuspäivä.

Kansallisen veteraanipäivän tilaisuus Kauniaisissa 27.4.2015. Tilaisuus alkoi partiolaisten lipunnostolla.

Sankarihaudat

Sotavuosien 1939–45 aikana noin 90 000 sotilasta menetti henkensä. Vainajia ei jätetty taistelupaikoille, vaan mahdollisuuksien mukaan heidät kuljetettiin ja haudattiin kotiseudulle sankarihautaan. Suomessa vainajista huolehtiminen oli järjestetty ainutlaatuisella tavalla.

Sankarihaudoilla oli heti sodan jälkeen tärkeä tehtävä
omaisten ja läheisten surutyössä.
Haudoilla saattoi muistella menetettyjä läheisiä ja
heidän uhraustaan isänmaan hyväksi.

Seurakunnat ottivat tehtäväksi sankarihautojen hoitamisen.
Monet vapaaehtoiset auttoivat tässä työssä.

Sankarihaudat kertovat meille, että moni maksoi
Suomen itsenäisyydestä hengellään.
Sankarivainajien muistaminen on aina ajankohtaista.

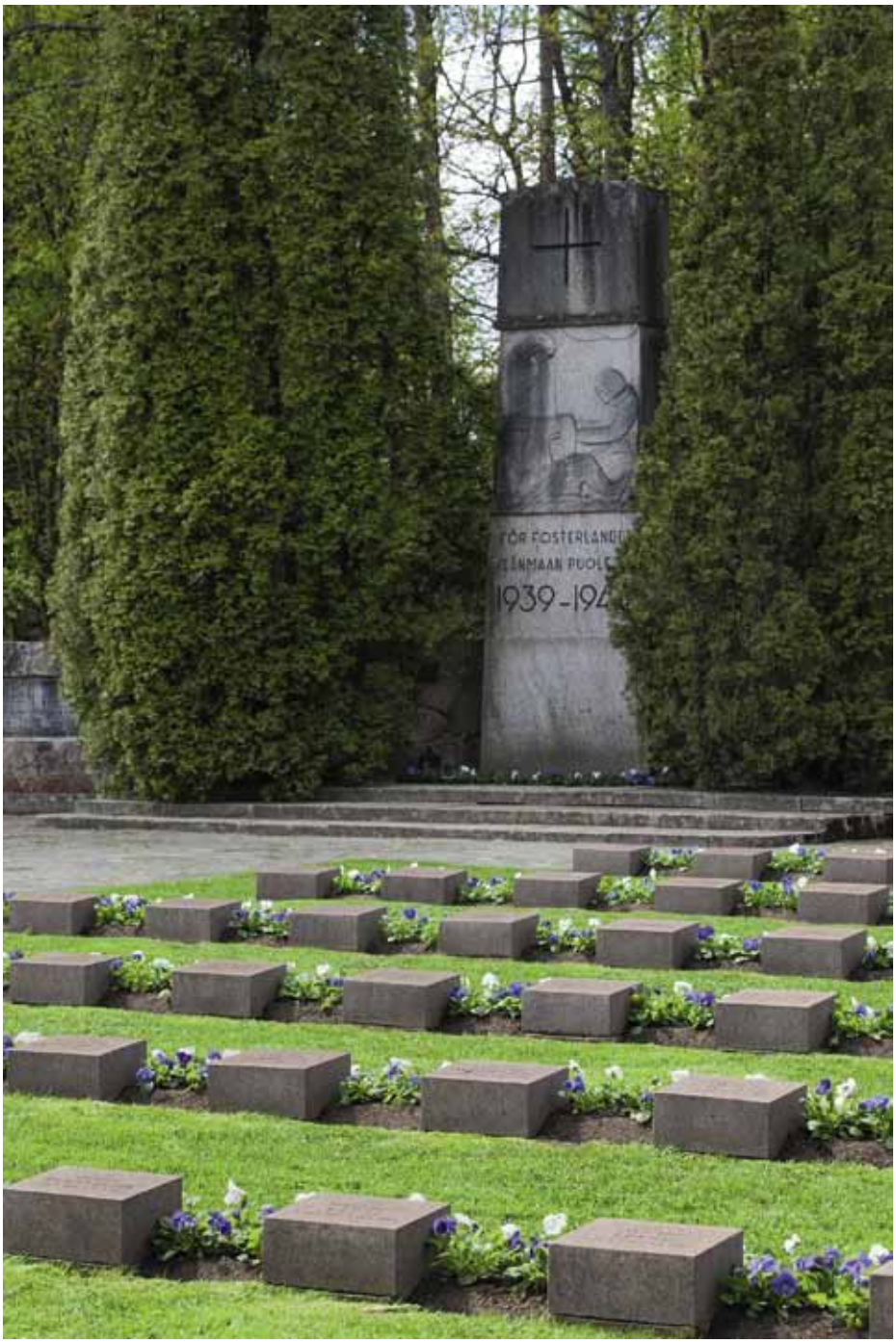

Sankarihautausmaa Espoossa.

Muistomerkit ja museot

Muistomerkit kertovat meille menneistä tapahtumista, henkilöistä ja paikoista.
Sotamuistomerkit on pystytetty sodissa menehtyneiden muistoksi.
Myös joillakin entisillä taistelupaikoilla on muistomerkkejä.

Vuosina 1939–45 käytyjen puolustussotien muistomerkkejä
on useilla paikkakunnilla.
Muistomerkkeinä on muun muassa sodanaikaisia ilmatorjuntatykkejä niillä paikoilla, joilla niitä käytettiin.

Sodassa vammautuneiden muistomerkki Kauniaisissa.
Muistomerkin nimi on Tulen läpi.

Museoiden kokoelmat kertovat historiasta.
Sotavuosien historiaan voi tutustua vaikkapa Lottamuseossa.
Museossa voi perehtyä muun muassa lottien sodanaikaisiin kokemuksiin.
Lottamuseo sijaitsee Tuusulassa.

Kuvassa on ilmavalvontalotta työssään.

Sallassa on Raatteen Portin talvisotamuseo, jonka näyttelyssä voi tutustua esimerkiksi kylmyyden vaikutuksiin sodan aikana.
Näyttelyssä esitellään myös sodanaikaista kalustoa.
Talvisotamuseossa voi tutustua lisäksi evakoiden kohtaloihin.

Museo Militaria sijaitsee Hämeenlinnassa.
Museossa voi nähdä tykkejä, linnoitusten piirroksia ja monia erilaisia kunniamerkkejä.

Veteraaneja ei unohdeta

Iäkkäiden veteraanien joukko vähenee nopeasti.
Nykyisin veteraanien ansiot Suomen hyväksi ymmärretään ja heitä arvostetaan.
”Kaveria ei jätetä” on ollut veteraanien tunnuslauseena sodan ja rauhan aikana.
Tuo lause sopii meille kaikille elämänohjeeksi.

Haluamme varmasti huolehtia veteraaneista
parhaalla mahdollisella tavalla.
Se on pieni työ verrattuna niihin uhrauksiin,
joita veteraanit ovat tehneet.
Lisäksi meillä on mahdollisuus kertoa veteraanien perinnöstä tuleville sukupolville.

Historian tunteminen auttaa ymmärtämään myös nykyaikaa.
Pidetään siis huoli siitä, ettei veteraaneja unohdeta.

Lähteet

Paavilainen Sinikka, *Työtytöt – Tytöt isänmaan palveluksessa 1941–1945*. Minerva Kustannus Oy, 2010.
Rajala Pertti, *Talvisota*. Avain Kustannus Oy, 2014.
Siuruainen Eino, *Tammenlehvän Perinneliitto. Sotiemme 1939–45 veteraanien perinnetyön siirtäminen Tammenlehvän Perinneliitolle. Valmistelevan järjestelytoimikunnan näkemyksiä ja ehdotuksia toiminnan käynnistämiseksi*. Tammenlehvän Perinneliitto, 2005.
Uino Ari, *Sotiemme veteraanit. Rintamalta rakentamaan*. SKS, 2014.
Vesterinen Jukka, *Suomen sotakorvaukset 1944–52*. Alfamer, 2002.

www.hevostietokeskus.fi
www.marttaperinne.fi
www.nba.fi/fi/File/587/sankarihautausmaiden-hoito.pdf
www.puolustusvoimat.fi
www.reservilaisliitto.fi/files/49/Veteraaniopas.pdf
www.sotalapset.fi
www.sotavainajat.net
www.talvisota.fi
www.veteraaniperinne.net
www.veteraanienperinto.fi

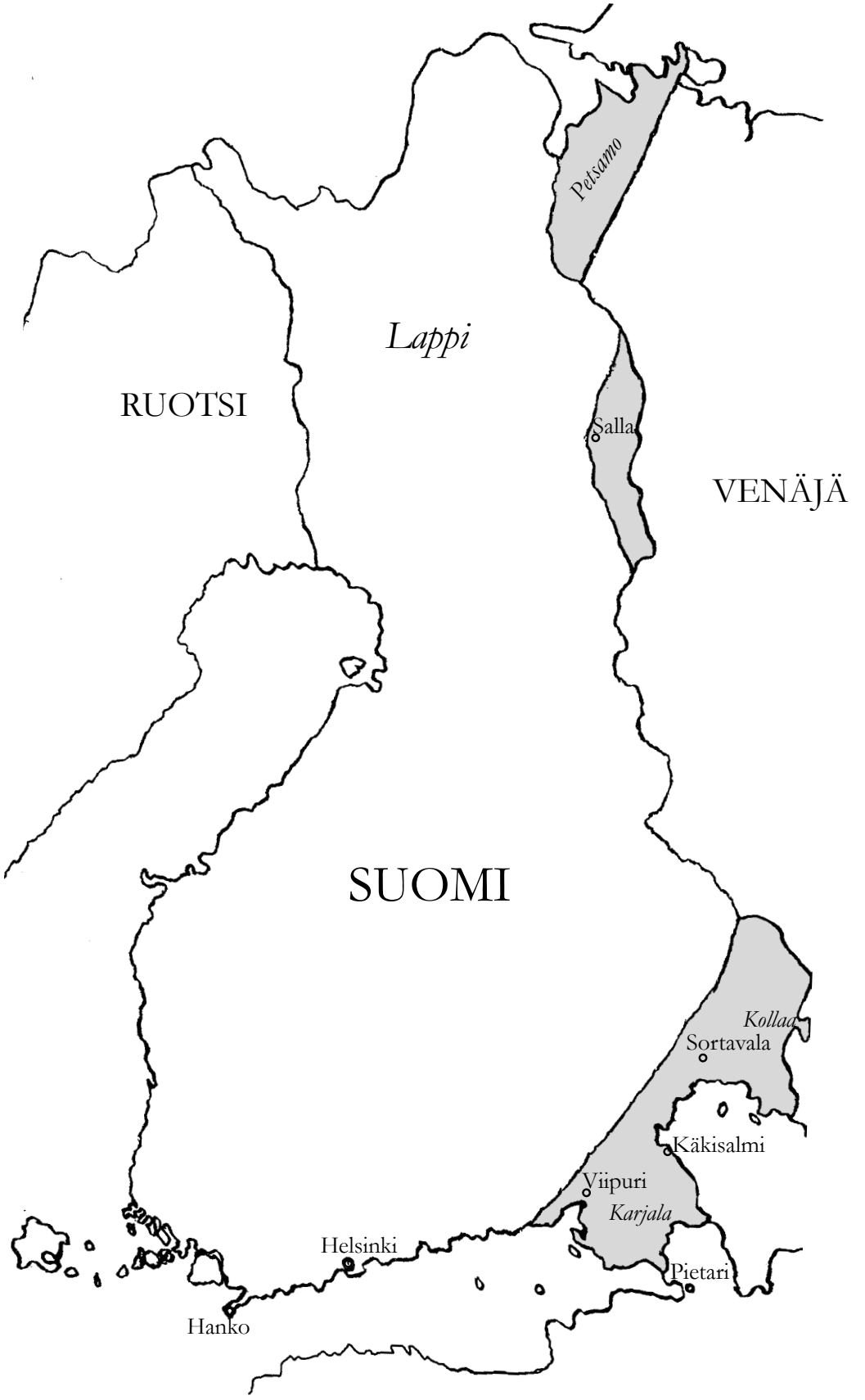
Petsamo
Lappi
RUOTSI
Salla
VENÄJÄ
SUOMI
Kollaa
Sortavala
Käkisalmi
Viipuri
Karjala
Helsinki
Pietari
Hanko

**Veteraanien perintönä meillä on itsenäinen Suomi.
Tässä kirjassa kerrotaan veteraanien työstä ja uhrauksista
isänmaan hyväksi.**

**Helpot tekstit ja aiheisiin liittyvät kuvat kertovat sotavuosista 1939–45,
jälleenrakentamisesta ja veteraaniperinteiden säilyttämisestä.**

ISBN 978-952-93-5687-4

9 789529 356874

Tammenlehvän Perinneliitto ry